

Chen Kaiges debutfilm *Den Gule Jord* (1984) vakte beundring verden over, men også forundring. Ti år senere er forundringen væk. Den stadige og velsignede strøm af kinesiske kvalitetsfilm har hævet Kina fra dets tidligere status som filmisk udviklingsland til et af verdens førende filmlande. Efter premiere på Zhang Yimous *Under den Røde Lygte* var forventningerne naturligvis store til årets anden kinesiske film: Den 42-årige Chen Kaiges femte film *Farvel Min Konkubine*.

FARVEL MIN KONKUBINE

Farvel Min Konkubine vandt for-tjent årets Gyldne Palmer i Cannes (sammen med Jane Campions *The Piano*). Filmen er et sjældent komplekst og kraftfuldt komponeret spectaculum, en historisk storfilm – eller hvad amerikanerne ville kalde 'a grand epic' i stil med to af årets andre store filmpremierer: *Indokina* og *Åndernes Hus* (uden nogen sammenligning i øvrigt). Og som sådan ikke typisk for Chen Kaiges tidligere ligeledes billedstærke, men i reglen ganske udramatiske produktioner.

Opera og roman

Farvel... er baseret på en roman af den kvindelige, i Hong Kong bosiddende, forfatter Lilian Lee, der også er medforfatter af drejebogen, og som igen har baseret sin roman på et

af Ulla Skram-Jensen

af Peking Operaens berømteste stykker med samme titel. Operaen gengiver Kongen af Chus sidste fjendtomgærdede dage med sin trofaste konkubine som eneste selskab. Den elskelige konkubine, der som traditionen byder det altid bliver spillet af en mand, tager livet af sig selv – med kongens sværd – for at spare kongen for bekymringer om hendes fremtid.

Filmens (og romanens) to hovedpersoner, skuespillerne Cheng Dieyi og Duan Xiaolou, har specialiseret sig i at fremstille h.h.v. konkubinen og kongen. Og vi følger dem gennem

et halvt århundrede af Kinas tumultariske historie: Fra Chiang Kaisheks nationalistiske færd i slutningen af 1920'erne over krigen mod Japan 1937-45 til den efterfølgende borgerkrig mellem nationalisterne og kommunisterne og installeringen af den kommunistiske Folkets Republik 1949; gennem 1950'ernes forfølgelser af de 'kontra-revolutionære' til den sluttelig helt ekstreme udrensningssproces under Den Kulturelle Revolution 1966-76.

I filmen har en tredje person fået en større rolle end i romanen. Det er den prostituerede Juxian (spillet af den smukke Gong Li fra *Under den Røde Lygte*), der kommer imellem de to mænd og gør filmens anden halvdel til et trekantsdrama, en tragedie. Juxians ansvar for fortællingens dy-

namik og delvise ansvar for konkubinen Dieyis selvmord, gør hende til en hovedperson i sin egen ret: Under den japanske okkupation redder hun Xiaolou fra den ellers sikre død som japansk hundemad ved at få Dieyi til at optræde for japanerne med løftet om at tage tilbage til bordellet. Hun holder imidlertid ikke sit løfte og driver derved Dieyi til selvdestruktiv adfærd og opiumsmisbrug.

Der er dog andre forhold end kærligheden der sætter filmens tragiske konflikt i bevægelse: Der er forholdet til kunsten, som grundlægges i drengenes barske barne- og læseår, og forholdet til samfundet, der især sættes i relief i de ikke mindre barske revolutionsår.

Kunsten er lang...

De også i bogstaveligste forstand sort-hvide læreår for den lille Douzi (der senere som skuespiller med kvinderoller som speciale antager navnet Cheng Dieyi) starter 1925 da hans prostituerede mor afleverer ham på operaskolen i Peking. En sjette finger på den ene hånd hindrer optagelsen på skolen. Moderen hugger resolut fingeren af og skynder sig bort, efterladende den skrigende og blødende dreng til et dickensk mareridt af en skole, med en forstander, hvis oplæringsmetoder mest af alt ligner tortur. Selv de, der behersker de lange remser og replikker får tæv – så de også husker rigtigt næste gang! Eneste lyspunkt for Douzi er drengen Shitou (med det senere kunstnernavn Duan Xiaolou), der

kan smadre mursten med sin pande. De to drenge lever, lærer og sover sammen og specialiserer sig i den berømte opera *Kongen og Konkubinen*. Efterhånden kan ingen spille rollen som konkubine så sublimt som Dieyi. Uheldigvis gør Dieyis ynde ham også seksuelt eftertragtet – af ældre mænd, der foregiver at være hans mæcener.

Skønt oprindeligt tvunget til kvinderoller p.g.a. sit ydre forbliver Dieyi alligevel tro mod den elitære skole hele sit liv. Dette tydeliggøres da Dieyi oplærer sit (hitte)barn Xiao Si efter samme strenge principper; og bliver endnu tydeligere da Dieyi ikke som Xiaolou efter kommunisternes magtovertagelse på skrømt vil acceptere de egaliserende reformer inden for Peking Operaen (jf. Maos revolutionsoperaer). Operaen er Dieyis modus vivendi, selve hans livsnerve. Det er samtidig Dieyis kærlighed til Xiaolou, der gør hans skuespil så mesterligt, idet han ikke sætter skel mellem kunsten og det virkelige liv. Da Xiaolou forelsker sig i og frier til den smukke prostituerede Juxian vil Dieyi ikke spille konkubine mere.

Offentlighedens ofre

Dieyis æteriske person står i skarp kontrast til begivenhederne under Folkets Republik og Kulturrevolutionen. De nye tider bliver personificeret i Xiao Si, drengen. Dieyi kærligt tager sig til, og som siden bliver ham en djævelsk dobbeltgænger, der manifesterer sig snart i konkubineklæder i operaen, snart i Mao-tøj,

som en af anførerne for de offentlige 'rensningsprocesser'. Ægteparret Xiaolou og Juxian klarer tilsyneladende de nye tider bedre – som vandmelonsælgere. Eller gør de?! En skønne dag, hårdt presset af de hysteriske masser, undersiger Xiaolou såvel Juxian som Dieyi (både homoseksuelle og prostituerede ansås under Kulturrevolutionen for at være 'folkefjender') og Juxian begår selvmord.

Filmens åbningsbillede viser de to skuespillere i et stort og mørkt stadium klædt på og sminket som h.h.v. kongen og konkubinen anno 1977. En gammel rengøringsmand råber dem an, men genkender dem så som sine fordums store idoler. Lette røgslør (der i parentes bemærket løbet gennem stort set alle filmens scener) signalerer fjernhed og forfald. De to taler om de bedre tider nu hvor Kulturrevolutionen er ovre. Filmen slutter sammensteds – med den homoseksuelle Cheng Dieyis uigenkendeligt sidste handling og optræden: Han svinger sværdet.

En af filmens største fortjenester er den sammensatte og menneskekloge personskildring, der som et kraftfelt bemægtiger sig tilskuerens opmærksomhed, men som tydeligvis ikke sigter mod blind identificering med en eller flere af filmens tre hovedpersoner: den drømmende idealist Dieyi, den kærlige og dog svigefulde Juxian, virkelighedens konkubine; og den charmerende, men feje Xiaolou.

De kinesiske myndigheder bandlyste i første omgang *Farvel min Konkubine* p.g.a. filmens ligefremme skildring af homosexualitet, prostitution og selvmord, men hævede forbudet igen under pres fra omverdenen.

Side 6: Leslie Cheung som konkubineskuespilleren Cheng Dieyi. Denne side: Cheng Dieyi med sin maskeklædte ven Duan Xiaolou, der spiller kongen. Duan Xiaolou spilles af Zhang Fengyi.

Farvel min Konkubine. Kina 1993. Instr.: Chen Kaige. Manus: Lilian Lee & Lu Wei. Foto: Gu Changwei. Klip: Pei Xiaonan. Musik: Zhao Jiping. Prod.: Donald Ranvaud. Med.: Leslie Cheung, Zhang Fengyi, Gong Li, Lu Qi og Ying. Udl.: Constantin. Længde: 154 min. D-prem.: 21. januar 1994.